

Entrevista a Cristina Junyent, divulgadora científica, directora i fundadora de Fundació Ciència en Societat

Tipus: [1]

Autor: [Ciència](#) [2]

Creació: Publicat per [Ciència](#) [2] el 27/04/2017 - 15:14 | Última modificació: 04/05/2018 - 06:13

Categories: Entrevistes

Etiquetes: Fundacions

Contingut relacionat :

«La nostra formació científica ens diu que defugim de les emocions en les decisions a l'hora de prendre'n una de terapèutica; perquè les emocions són una mica tramposes. Els científics busquem el coneixement i la deducció. Buscar l'emoció és perillós perquè pot fer caure en el populisme.»

Cristina Junyent és biòloga. Directora i fundadora de la Fundació Ciència en Societat. Divulgadora científica des de diversos mitjans de comunicació.

El benestar comú passa pel pensament crític i el coneixement. S'ha d'apostar, doncs, per la divulgació científica que cerca sempre la promoció i l'estímul de la cultura científica.

Com veu l'ecosistema de la difusió científica?

Crec que hi ha demanda. La curiositat és una característica bàsica del nostre cervell, gràcies a ella hem pogut arribar a tenir un coneixement molt valuós del nostre entorn. El saber ens fascina, i l'hem pogut aplicar a incrementar l'esperança i la qualitat de vida; a conèixer el nostre entorn, el nostre passat, predir en moltes disciplines... el coneixement científic apareix per l'aplicació d'una manera de pensar metòdica.

Hi ha un risc. Al mateix temps, el nostre cervell ens juga la mala passada de voler tenir certeses, ens és difícil conviure amb la incertesa. Això fa que prefereixi tenir una mala explicació que no pas no tenir-ne cap; i que, en conseqüència, ens creguem qualsevol ocurrència dita amb solemnitat. És la porta d'entrada dels xarlatans. Per això penso que el nínxol de la difusió científica, per seguir en termes ecològics, és imprescindible; cal fer una pluja fina per traspasar el coneixement científic a altres nínxols de la societat, per fugir d'entabanadors.

Hi ha força oferta. El nínxol és també fràgil, precari, desllogat... molts hi treballem i ens hi deixem la pell; però manca seguretat en el treball, polítiques que tinguin en compte aquesta professió. Treballem en condicions molt precàries, no només de reconeixement, de remuneració, sinó també de manca d'estructures que integrin el coneixement sobre el patrimoni científico-tècnic cultural.

Per exemple, entre els col·legues hi ha una certa perplexitat que en les celebracions de l'any Casas o l'any Llull quasi no hi ha hagut menció sobre el fet que l'un era enginyer i l'altre inventor; com si aquesta faceta de la seva vida no hagués existit. Potser si els polítics culturals s'adonessin que amaguen una porció notable de la realitat, posarien un assessor científic als seus comitès.

Comunicadors científics o científics comunicadors?

Tots hi tenim cabuda. A primera vista, és cert que una formació científica hauria de donar més solidesa, i que seria més fàcil ensenyar a escriure, per exemple. **Però ningú** dels que ens dediquem a la divulgació **no és especialista en res**. Jo mateixa, que tinc una formació bàsicament científica; la primera, que és la que marca el cervell ara mateix ja no sóc especialista ni en allò que em vaig doctorar. Per això haig d'anar a buscar a l'expert, al científic de confiança quan vull posar-me al dia d'algun tema. D'altra banda, envejo l'agilitat dels periodistes en estructurar una notícia en molt poc temps. En aquest camp, tothom hi té cabuda, i no només perquè hi hagi molta feina a fer, sinó per la professionalitat que tots dos grups aporten. Cadascú té el seu rol.

Des de Ciència en Societat fa nou anys que organitzem els [Cafès Científics a la Casa Orlandai](#) [3]i, en aquest cas, busco científics perquè expliquin les seves recerques sense PowerPoint ni guió establert. Sempre hem fugit del format conferència on el científic parla des d'una tarima i el públic l'escolta des de baix. Ara, per exemple, estic preparant el proper cafè científic amb un enginyer que portarà unes estructures perquè els assistents les puguin tocar i manipular. Però he treballat també amb periodistes i, evidentment, tenen el seu rol.

En tant que biòloga dedicada des de fa anys a la divulgació científica en diversos mitjans de comunicació, creu que des de la comunicació científica es pot fer divulgació de la ciència? Quins paràmetres pertanyen a cada concepte i com interaccionen o poden col·laborar?

Què enteneu per divulgació científica i per comunicació científica? Entenc per comunicació l'aspecte més global, que inclou la transmissió de coneixement, com a divulgació; i el periodisme científic, com la transmissió de notícies. Penso que el periodisme és notícia, i la notícia vol dir actualitat; la divulgació, en canvi, no cal que sigui actualitat.

La interacció més clara entre les dues, al meu parer, és l'opinió, que tot i ser periodisme fa divulgació, ja que no va tant a buscar la notícia sinó a crear coneixement sòlid entre el públic.

No acostumo a dir que faig comunicació científica, sinó divulgació. Però ens faria falta una etiqueta, potser és un dels handicaps més grans que tenim, reconèixer-nos sota un descriptor de la nostra professió.

I entre divulgació i difusió, quina diferència hi veu?

En principi no hi veig diferència. El anglesos, per exemple, a la divulgació li diuen popularization. Però és veritat que a la nostra professió li falta una etiqueta concreta.

A mi, per exemple, quan em pregunten què sóc, dic que sóc biòloga. Però em sento més còmoda quan em pregunten què faig i llavors contesto que faig projectes de divulgació. Malgrat escriure una [columna](#) [4] d'anàlisi i opinió al diari Naciódigital, no acostumo a dir que faig comunicació científica sinó divulgació. Però ens faria falta una etiqueta, potser és un dels handicaps més grans que tenim, **reconèixer-nos sota un descriptor de la nostra professió.**

I quina etiqueta creu que se li podria posar?

No ho sé, de veritat que si la tingués la faria servir. Però puc dir que amb el que em sento més còmoda és en el paper d'intermediària, d'enllaç. Intento entendre el que fan uns per després explicar-ho a uns altres. Potser la paraula seria **intermediària**. De fet, els periodistes també fan d'intermediaris.

I en aquest sentit, com pensa que ha de ser la relació entre els científics i la societat?

El programa europeu [Horizon 2020](#) [5], actualment vigent, ha basat molt la seva estratègia de divulgació. Històricament, els projectes de recerca i de divulgació de ciència s'han basat en la realitat del Regne Unit. En aquest país ja fa temps que es van adonar que les institucions acadèmiques i les societats generalistes nacionals o locals com la [Royal Society](#) [6] o la [British Academy](#) [7] massa havien perdut el sentit com a focus de comunicació entre científics. Havien tingut molta importància en els segles XVIII, XIX i principis del XX, perquè eren els llocs on els científics podien explicar els seus avenços. Avui en dia els científics comuniquen les novetats científiques a través de les societats i els congressos internacionals, on hi van els especialistes.

Vist això els anglesaxons, que són molt pragmàtics, van decidir transformar aquestes societats i acadèmies per tal que donessin un altre tipus de servei més orientat a la societat. En aquest sentit, tant la Royal Society com la British Academy realitzen, per exemple, jornades molt bones d'actualització per a periodistes i professors, i també per a públic en general.

És interessant conèixer com el Regne Unit va plantejar una setmana de la ciència per obrir els centres de recerca i les societats científiques a la ciutadania. I per aquelles persones que fan activitats científiques poguessin mostrar-les als seus conciutadans, oferint espais en l'àmbit municipal. Sóc una mica crítica en l'adaptació que hem fet a casa nostra de la [Setmana de la Ciència](#) [8]. Trobo que concentrem en una setmana una congestió d'activitats científiques que dificulta la tria i satura el ciutadà.

Vostè gaudeix d'una àmplia trajectòria en la promoció de la cultura científica; com percep la premissa "la cultura també és ciència"?

DIEC (Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans): CULTURA: «Conjunt de les coneixences literàries, històriques, científiques o de qualsevol altra mena que hom posseeix com a fruit de l'estudi, de les lectures, de viatges, d'experiència, etc.».

Així que no sóc jo que defensi la premissa que la cultura és ciència, sinó el diccionari. Em sobta que en àmbits culturals, no tots, val a dir-ho, es qüestioni que la ciència és cultura; com per exemple en els premis de cultura. És més culte qui sap reconèixer un Mondrian que qui sap com funciona el metabolisme bacterià? O qui ho sap explicar? Qualsevol persona que obri els ulls és capaç de veure ciència i matemàtiques per tot arreu. Tot el món es basa en la ciència, que no és més que una forma de comprendre'l.

Avui dia, els nanos reconeixen tots els ninots de dibuixos animats abans que un pardal; així anem deixant que desapareguin els pardals! I el que implica la seva desaparició! Menyspreem aquest coneixement per ignorància; o és que a les mines no es duen els canaris com a indicadors de perill per a la salut humana? Quan el canari moria, ja podien arrencar a córrer!

Està clar que alguna cosa hem fet malament quan veiem que sorgeixen xarlatans que pretenen curar amb herbes un càncer, fet que ratlla la il·legalitat i la immoralitat.

Per motivar l'interès per la ciència, autors com per exemple [Tim Requarth](#) [9] diuen que la divulgació de la ciència, per tal de ser efectiva, no s'ha d'adreçar a la raó, sinó que requereix desenvolupar unes

competències en comunicació estratègica que apel·lin també a les emocions. Creu que la ciència que no apel·la a les emocions no suscita l'interès?

La nostra formació científica ens diu que defugim de les emocions a l'hora de prendre decisions relacionades amb terapèutica, per exemple, perquè són una mica tramposes. Els científics busquem el coneixement i la deducció. Buscar l'emoció és perillós perquè pot fer caure en el populisme.

Però sense emoció l'aprenentatge és més tosc...

Sí, és clar. Una cosa és la decisió i una altra, l'aprenentatge. Com a divulgadors hauríem de tocar l'emoció, la curiositat, l'aspecte lúdic que té la ciència. És veritat que entendre un concepte científic una mica elevat costa un esforç, però el plaer que proporciona quan ho has entès pot ser tant o més que quan escoltes, per exemple, una simfonia de Mahler.

De totes maneres, és una realitat que està més difós entre la societat el coneixement de les arts que el científic...

Sí, està clar que alguna cosa hem fet malament quan veiem que sorgeixen xarlatans que pretenen curar amb herbes un càncer, fet que ratlla la il·legalitat i la immoralitat.

Creu que aquest cert desconeixement de la ciència per part de la societat, dona peu a l'entrada de xarlatans?

Sí, hi ha alguns filòsofs de la ciència que ho atribueixen al declivi de la religió i de les creences absolutes després de la Segona Guerra Mundial i a l'aparició del relativisme i el postmodernisme.

Als anys noranta, en el món de la sociologia hi va haver un escàndol, conegut com a [cas Sokal](#) [10]. El físic Alan Sokal, juntament amb un altre col·lega, van escriure un article sobre hermenèutica que era totalment abstrús, incompreensible; feien servir unes paraules estranyíssimes que no volien dir res en el fons, però deixaven intuir que qüestionaven la llei de la gravetat, i hi afegien una bibliografia en bona part inventada. Això sí, van tenir l'habilitat de citar entre els autors als editors de la revista "Social Text", una de les revistes punteres en sociologia, on volien publicar. Com era una crítica de la ciència i d'un científic teòric el van acceptar i publicar. Al cap d'una setmana, Sokal i el seu col·lega van enviar una carta a la revista dient que era un article inventat i que no s'aguantava per enlloc: "si us plau, publiqui'ns la carta i diguin que aquest article no té res de real". Els editors de la revista "Social Text" no van voler publicar la carta, i llavors, Sokal el que va fer és enviar la carta al diari New York Times i va sortir a la primera plana. Es tracta d'un cas extrem, però que demostra la fragilitat de la transmissió del coneixement en ciència.

Vostè dirigeix la Fundació Privada [Ciència en Societat](#) [11] i té a nivell personal una web completíssima i totalment dedicada a la divulgació científica, www.cristinajunyent.net [12], ambdós són portals de referència en temes de divulgació científica que podríem considerar com a força pioners en aquest camp a casa nostra.

Podríem dir que és de les primeres figures a casa nostra que es va dedicar a aquest àmbit?

Dirigeixo la fundació Ciència en Societat, i en sóc una de les creadores. Però no sóc de les primeres figures, a la meva generació ens precedeixen periodistes com ara Luis Ángel Fernández Hermana, entre d'altres. Com a resultat d'aquesta primera època, l'any 1990 es va constituir l'[Associació Catalana de Comunicació Científica](#) [13] (ACCC).

Ambdós portals que mencioneu són com un book, diguem-ne, un recull de les activitats. No sé si són referència.

Jo pertanyo a una segona generació que vam començar a escriure divulgació científica a finals dels anys vuitanta i als noranta vaig començar a realitzar també altres tipus de feines. Vaig col·laborar, per exemple, en un projecte preciós amb el Ramon Folch, socioecòleg i un gran divulgador. Va ser un projecte que em va marcar molt. Es

tractava de l'obra «Biosfera» (1992-98), una enciclopèdia de deu volums que era la descripció integrada dels ecosistemes de la Terra i que va comptar amb una àmplia participació internacional. Vaig aprendre moltíssim amb el Ramon Folch, i també amb el Josep Maria Camarasa, un savi a l'ombra per pròpia voluntat, però un expert en història de la ciència.

L'èxit dels portals de divulgació científica és rellevant; en aquest sentit quin creu que és el major desafiament del comunicador (divulgador) com a figura que contribueix a la difusió de la ciència?

El major desafiament és sobreviure!

Amb quines dificultats s'ha trobat?

Poder tenir continuïtat per temes de finançament!

Quins consells podria donar als comunicadors, bé siguin gestors culturals o científics que vulguin emprendre un projecte de difusió científica?

Que enfoquin bé allò que volen transmetre. Que busquin sinèrgies.

Que cadascú trobi allò que va millor amb la seva personalitat, amb l'equip, amb el coneixement que té...

Avui diversos escenaris estan cridats a esdevenir espais de creació, transmissió i debat del coneixement. Es tracta d'espais emergents, alguns d'ells es consolidaran erigint-se en nous laboratoris del saber, plataformes de coneixement en les que convergiran nous actors amb altres que ja són coneguts, però que, en tot cas generaran noves formes de fer ciència i d'utilitzar-la.

Un exemple d'aquests nous escenaris és la Fundació Ciència en Societat, així com la seva pròpia web. En aquest sentit quina creu que és la clau de l'èxit per seguir sent un referent en la difusió científica?

Hi ha molts companys molt professionals que són referents. Potser la clau és no cansar-se del que fas. Com deia Tolstoi: «El secret de la felicitat no resideix en fer sempre el que es vol, sinó voler fer sempre el que es fa». Treballar dur, buscar els millors companys, treballar de gust...

Els polítics haurien d'invertir, al menys en una cosa tan senzilla com incloure un assessor científic en els comitès.

Amb quins suports o eines creu que hauria de comptar per seguir sent-ho? Patrocinadors?

Patrocinadors, llei de mecenatge; compromís polític per tal que la comunicació científica es faci en condicions i sigui àmpliament reconeguda com a professió com a eina social. Valorar el patrimoni propi. Moltes vegades hi ha més difusió dels herois de la ciència forans, que no cal desmerèixer, però no sabem que Barcelona va ser el primer lloc de l'Europa continental on es va aplicar tractament amb insulina a un diabètic, per exemple. Això reflecteix els esforços que han fet els anglosaxons i els francesos per difondre el seu patrimoni científic, cosa que no s'ha fet aquí.

Quins creu que són els principals desafiaments per aconseguir-ho?

Que els polítics s'ho creguin i hi inverteixin; una cosa tan senzilla, per exemple, com incorporar un assessor científic als comitès. De professionals ja en som uns quants, però cal trobar estructures sòlides que ens treguin de la precarietat. Imagineu que els investigadors joves ja s'anomenaven a ells mateixos «precaris» abans de la crisi, com estan ara? I penseu que la comunicació científica és un «efecte secundari» de la recerca, per tant, pitjor. En canvi hi ha moltes iniciatives, cal recollir-les i difondre-les.

Crec que hem de tenir en compte, d'una banda, la formació des de la infantesa, és imprescindible que la societat dediqui esforços a la educació en ciències, en el coneixement de com funciona el nostre món.

També cal fer que els ciutadans compreguin el funcionament del mètode científic. Han de tenir opinió científica, que participin, com es promou des de les institucions europees des de ja fa anys en els programes marc de recerca. De fet, el nom de la nostra fundació surt d'un dels programes europeus: no és ciència «i» societat, com si fossin dos ens oposats; sinó, ciència «en» societat.

Ara es parla de la RRI, és a dir que la recerca i la innovació siguin responsables i incloguin la ciutadania en certs aspectes.

També cal dedicar esforços a la recerca. Els països que van sortir millor de la crisi van ser aquells que van dedicar més esforços a mantenir la recerca. En canvi, els països que van aplicar retallades, forçant així a fugir a les persones en la formació de les quals tant s'havia invertit, els va costar molt més sortir de la crisi. Aquest fet posa de manifest la importància que els polítics entenguessin, en general, que la ciència és crucial per la prosperitat d'una societat.

Sóc membre del [Consell Català de Comunicació Científica](#) [14] (C4), que es va crear amb el suport de la [Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació](#) [15] (FCRi) quan n'era president l'Enric Banda. L'Enric venia d'Europa i va crear aquest Consell per aglutinar professionals i altres agents que, des de diversos àmbits i nivells, contribueixen a la divulgació científica. El C4 forma part del [Consell Assessor del Parlament de Catalunya en Ciència i Tecnologia](#) [16](Capcit), però potser caldria pensar en tenir un altre consell assessor permanent i actiu a Presidència.

Així ho va fer durant el seu mandat el president Obama, que es va envoltar d'un bon equip d'assessors en ciència. Ara, en canvi, Trump està fent marxa enrere en moltes qüestions relacionades amb la ciència, la innovació i l'educació.

Per últim, ens agradaria conèixer quins són els seus projectes i iniciatives actuals.

Ara estic fent molt coneixement del patrimoni natural de barri i de ciutat per posar-lo en valor i per prendre'l com a indicador de la qualitat ambiental de Barcelona. També hem preparat un projecte, [Barcelona, pol de Ciència](#) [17], per a donar a conèixer els centres de recerca de la ciutat, a fi de comptes, bona part de la recerca es finança amb diners públics, per tant, potser estaria bé que el públic conegués què es fa amb els seus diners. Sempre que he organitzat o participat en accions que mostren la recerca a la ciutadania ha estat molt gratificant per ambdues parts. Sóc de les que creu que podem afrontar els reptes que tenim mitjançant el coneixement com a eina de transformació social.

@cristinajunyent

Categories: Entrevistes

Etiquetes: Fundacions

- [18]

URL d'origen: <https://sciencecorner.diba.cat/news/2017/04/27/entrevista-cristina-junyent-divulgadora-cientifica-directora-fundadora-de-fundacio-c>

Enllaços:

- [1] <https://sciencecorner.diba.cat/>
- [2] <https://sciencecorner.diba.cat/members/ciencia>
- [3] <http://www.cienciaensocietat.org/intro.php?section=project&projID=37&lang=ct>
- [4] <http://www.cristinajunyent.net/ct/contacte/566-opinio.php>
- [5] <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>
- [6] <http://royalsociety.org/>
- [7] <http://www.britac.ac.uk/>
- [8] <http://www.fundaciorecerca.cat/setmanaciencia/frontend/>
- [9] http://www.slate.com/articles/health_and_science/science/2017/04/explaining_science_won_t_fix_information_ill_iteracy.html
- [10] <http://naukas.com/2014/01/10/impostores-y-posmodernos-el-caso-sokal/>
- [11] <http://www.cienciaensocietat.org/>
- [12] <http://www.cristinajunyent.net/>
- [13] <http://www.accc.cat/>
- [14] <http://www.cquatre.cat/>
- [15] <http://www.fundaciorecerca.cat/es/>
- [16] <http://www.parlament.cat/web/composicio/capcit/index.html>
- [17] <http://www.cristinajunyent.net/ct/contacte/587-barcelona-pol-de-ciencia-barceloneta.php>
- [18] <https://sciencecorner.diba.cat/node/91>